

**Toimintaohje ammattilaisille lapsen kohdistuvan
kaltoinkohtelu-, pahoinpitely- tai
seksuaalirikosepäilyn tilanteisiin**

**TUNNISTA
KUUNTELE
KIRJAA
ILMOITA**

TARJOA TUKEA

Sisältö

1. Kun epäily herää
2. Toiminta akuutissa tilanteessa
3. Toiminta kiireettömässä tilanteessa

1. Kun epäily herää

Epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta voi syntyä kenelle tahansa lapsen kanssa työskentelevälle esimerkiksi päivähoitossa, sosiaali- ja terveystalouksissa tai koulussa.

Jos lapsi alkaa itse kertoa asiasta:

- keskity lapsen spontaanin kerronnan kuuntelemiseen. Käytä vain avoimia lisäkysymyksiä, esimerkiksi ”mitä muuta voit/osaat kertoa”. Älä johdattele lasta tuomalla keskusteluun asioita, joita lapsi ei ole maininnut. Pyri suhtautumaan lapsen kertomaan neutraalisti.
- jos epäilty kaltoinkohtelija on lapsen vanhempi tai muu kasvatuksesta vastaava henkilö, hänen ei tule olla paikalla, kun lapsen kanssa keskustellaan. Konsultoi poliisia vanhemmille epäilystä kertomisesta, jotta lapsi ei joudu vaaraan ja jotta lapseen ei voida vaikuttaa.
- lapsi saa kertoa asiasta vain sen verran kuin haluaa. Voit ikätasoisesti selittää lapselle, että asiasta kertominen on tärkeää, jotta aikuiset voivat auttaa häntä.
- Kirjaa mahdollisimman tarkasti ylös ainakin seuraavat asiat.
 - mitä lapsi on kertonut käyttäen lapsen omia sanoja ja ilmauksia. Kirjaa tarkasti esiin myös omat esittämäsi lisäkysymykset tai kehotukset lapselle.
 - tapahtuma-aika, -paikka ja tapahtumaan liittyvät henkilöt, jos lapsi nämä itse kertoo. Asian tarkempi selvittäminen kuuluu viranomaisille.
 - kirjaa mahdolliset fyysisen väkivallan merkit, jos ne ovat selkeästi havaittavissa tai lapsi niitä itse näyttää. Terveystalouksissa voi käyttää PAKE-lomaketta.
- älä anna lapselle katteettomia lupauksia, kuten ”en kerro tästä kenellekään”. Lapselle voi sanoittaa esimerkiksi, että ”tämä on asia, jonka selvittämisestä aikuiset ottavat vastuun”. On tärkeää, että perheen sisäisissä epäilyissä käytetään harkintaa mitä asian käsittelyn etenemisestä lapselle kerrotaan. Konsultoi tarvittaessa poliisia.

Ks.lisätietoa:

[Ohjeita sosiaalitoimelle lapsen tai nuoren haastattelemiseksi.](#)

[Miten toimia, kun lapsi kertoo väkivallasta?](#)

2. Toiminta akuutissa tilanteessa

Lapsen kaltoinkohtelua, pahoinpitelyä tai seksuaalista hyväksikäyttöä epäiltäessä tehdään välittömästi lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelulaisissa (25§) määritelty ilmoitusvelvollisuus syrjäyttää muissa laeissa olevat vaitiolo- ja salassapitosäännökset. Ilmoitusvelvollisuus ja vastuu on sillä, joka asian havaitsee. Pelkkä epäily asiasta riittää.

Lastensuojeluilmoitus tehdään akuuteissa tilanteissa soittamalla Kanta-Hämeen sosiaali- ja kriisipäivystykseen numeroon 03 629 6560. Sosiaali- ja kriisipäivystys päivystää vuorokauden ympäri (24/7).

Ilmoitus poliisille tehdään lapsen kohdistuneesta pahoinpitelyepäilystä, joka ei ole hyvin lievä ja kertaluonteinen sekä lapsen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta.

Ilmoitusvelvollisuus on Lastensuojelulaissa (25§) määritellyllä työntekijällä ja ilmoituksen tekee se, joka asian ensimmäisenä havaitsee. Hämeen poliisin lapsirikostiimiä on hyvä konsultoida puhelimitse ja sopia asian etenemisestä. Lapsirikostiimi vastaa päivittäin klo 08.30–15.30 konsultaationumerosta 029 54 34500. **(Numeroa ei saa antaa asiakkaille!)** Rikosilmoituksen voi tehdä [sähköisesti](#). **Hätätilanteessa soita aina 112.**

Jos lapsella on vammoja, jotka vaativat välitöntä tutkimusta ja hoitoa, hänet saatetaan terveydenhuollon päivystykseen. Pahoinpitelyepäilyyn liittyvät somaattiset tutkimukset voidaan tehdä joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Seksuaalirikosepäilyyn vuoksi lapsista voidaan ottaa oikeuslääketieteellisiä näytteitä jopa 14 vrk tapahtuman jälkeen. Somaattinen tutkimus on tärkeä oikeuslääketieteellisten näytteiden taltioimiseksi, mahdollisten löydösten dokumentoimiseksi ja tarvittavan jatkohoidon suunnittelemiseksi. Mitä nopeammin oikeuslääketieteelliset näytteet saadaan otettua ja löydökset dokumentoitua, sitä paremmin niistä saadaan näyttöä tapahtuneesta rikoksesta.

Alle 16-vuotiaat seksuaalirikoksen uhrut tutkitaan ja hoidetaan Tampereen yliopistollisessa sairaalassa virka- ja päivystysaikana Lastentautien päivystyksessä (puh. 03 311 69248). Virka-aikana ammattilaiset voivat konsultoida lasten oikeuspsykiatrian työryhmää numerosta 050 562 7886. **(Numeroa ei saa antaa asiakkaille!)**

Kanta-Hämeen keskussairaalassa toimii Seri-tukikeskus, jossa autetaan 16 vuotta täyttäneitä seksuaalirikoksen uhreja. Seri-tukikeskuksen puhelinnumero on 03 629 3097. Numero toimii takaisinsoittoperiaatteella ja takaisinsoitot tulevat arkisin klo 8-15 Serikättilöiltä. Iltaisin ja viikonloppuisin voi jättää kiireellisen soittopyynnön, jolloin soitto tulee osaston 1 kautta.

Ks. lisätietoa:

[Miten kohdata 12-19-vuotias nuori, jonka epäillään kokeneen seksuaaliväkivaltaa?](#)

[Ohjeita lasten välisten seksuaalitalanteiden selvittämiseen](#)

3. Toiminta kiirettömässä tilanteessa

Monesti lapsia ja nuoria työssään kohtaava työntekijä saa joitakin viitteitä mahdollisesta tapahtuneesta pahoinpitelystä tai kaltoinkohtelusta. Joskus lapsi voi kertoa esimerkiksi tapahtumista, joista on kulunut jo aikaa. Väkivallalle altistunut lapsi on tuen tarpeessa ja oikeutettu saamaan apua.

Lastensuojeluilmoituksen voi kiirettömässä tilanteessa tehdä [sähköisellä lomakkeella](#). Virka-aikana voi soittaa myös lapsiperheiden palveluohjaus ja neuvontanumeroon 03 629 6565.

Poliisin lapsirikostiimiä on hyvä konsultoida ilmoituksen tekemisestä ja asian käsittelystä.

TAYS:n lasten oikeuspsykiatrian työryhmää on tärkeää konsultoida, kun epäillään alle 16-vuotiaan joutuneen seksuaalirikoksen uhriksi. Lapsia ja nuoria on joissain tapauksissa hyödyllistä tutkia pidemmänkin ajan kuluttua epäilyistä teosta.

Seri-tukikeskus antaa neuvoja ja ohjausta 16-vuotta täyttäneille seksuaaliväkivallan uhreille.

Epäselvissä tilanteissa ammattilaisten on syytä konsultoida viranomaisia matalalla kynnyksellä.

Ks.lisätietoa:

[Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan](#)

[Turva10 puheeksioton välineet](#)

[Tunne- ja turvataitoja lapsille](#)

[Turvavihko](#) ja [Ammattilaisen opas Turvavihon käyttöön](#)

Esimerkiksi Barnahus.fi -sivustolta löydät lisää lapsille, nuorille, vanhemmille ja ammattilaisille suunnattuja materiaaleja.

Toimintaohje on laadittu 12/2023 yhteistyössä mm. TAYS:n lasten oikeuspsykiatrisen työryhmän, Seri-tukikeskuksen ja Barnahus-hankkeen kanssa.

Satu Lyytinen
lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori
Päivystykselliset sosiaalipalvelut
Kanta-Hämeen hyvinvointialue
satu.lyytinen@omahame.fi
puh. 050 441 4762

